

LBRIS

We know
books

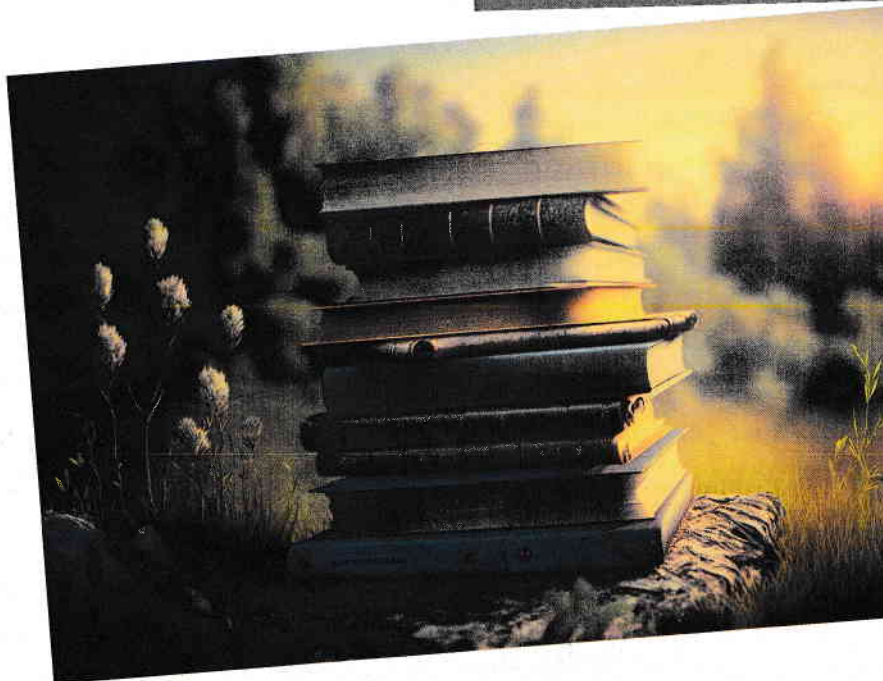
MINISTERUL EDUCAȚIEI

Bărbos Liana-Cecilia
Maxim Andreia-Nicoleta

Szabó Zsolt
Militar Adela

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară Filieră teoretică și filieră vocațională

Clasa a XII-a

ciclul superior al liceului Trunchi comun (TC)
și curriculum diferențiat (CD*)

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

12

UNITATEA I - TRADIȚIE ȘI MODERNITATE.....	7
EXPLORAREA TEMEI	8
Deschideri. Clarificări.....	8
<i>Cinci fețe ale modernității</i> , Matei Călinescu	15
Evaluare.....	27
APROFUNDAREA TEMEI.....	29
<i>Testament</i> , Tudor Arghezi	29
<i>Moromeții</i> , Marin Preda	41
REFLECȚIE ASUPRA TEMEI	56
Medalion Tudor Arghezi.....	57
EVALUARE (I și II).....	59
UNITATEA II - SUBIECT ȘI ALTERITATE.....	71
EXPLORAREA TEMEI	72
Deschideri. Clarificări.....	72
<i>Îmi lipsești</i> , Dumitru Cornel Vilcu.....	72
APROFUNDAREA TEMEI.....	76
<i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> , Lucian Blaga	80
Evaluare.....	84
<i>Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare</i> <i>în traducere imaginară</i> , Vasile Voiculescu	85
REFLECȚIE ASUPRA TEMEI	88
Medalion Lucian Blaga	90
EVALUARE (I și II).....	90
UNITATEA III - EXPERIENȚE FUNDAMENTALE ALE EXISTENȚEI.....	97
EXPLORAREA TEMEI	98
Deschideri. Clarificări.....	98
<i>Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare</i> , Virgil Podoabă.....	98
<i>Soarele nu răsare mereu în același loc</i> , Horea Poenar.....	101
Evaluare.....	105
APROFUNDAREA TEMEI.....	106
<i>Cântec</i> , Nichita Stănescu	106
<i>Iona</i> , Marin Sorescu	110
REFLECȚIE ASUPRA TEMEI	121
Medalion Nichita Stănescu.....	122
EVALUARE (I și II)	124

U1

Tradiție și modernitate

- **EXPLORAREA TEMEI**
Deschideri. Clarificări
Cinci fețe ale modernității,
Matei Călinescu
- **APROFUNDAREA TEMEI**
Testament, Tudor Arghezi
Moromeții, Marin Preda
- **REFLECȚIE ASUPRA TEMEI**
Medalion Tudor Arghezi

EXPLORAREA TEMEI

1. Privește cele două imagini și observă ce reprezintă fiecare. Răspunde apoi la cerințele date.
 - a. Ce au în comun cele două imagini?
 - b. Prin ce se deosebesc cele două imagini?
 - c. Cele două imagini sugerează perioade istorice/culturale diferite? Motivează-ți răspunsul.

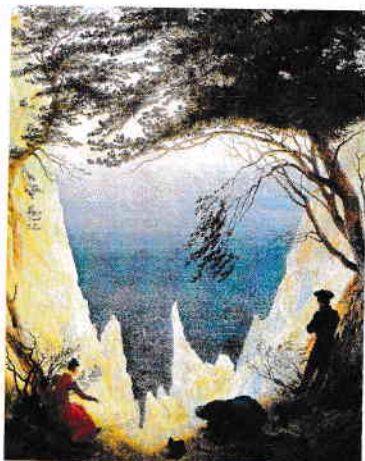
Pierre-Auguste Renoir
(1841 - 1919) - *Dans
la Bougival*, 1883

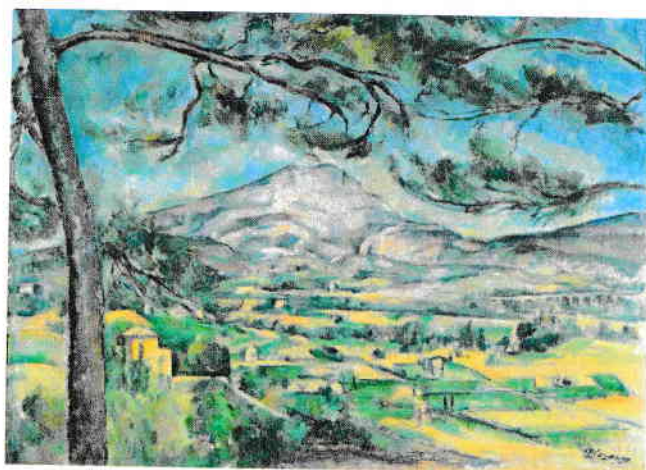
Tango
în anii '30

2. **Lucrați pe grupe!** Vă organizați în trei grupe: A, B și C. La nivelul fiecărei grupe, alegeți-vă o pereche de imagini (A, B sau C). Priviți cu atenție imaginile corespunzătoare grupei voastre, observând ce reprezintă acestea și rezolvați sarcinile date. La final, un purtător de cuvânt al grupei prezintă, în fața clasei, produsele activității.

A

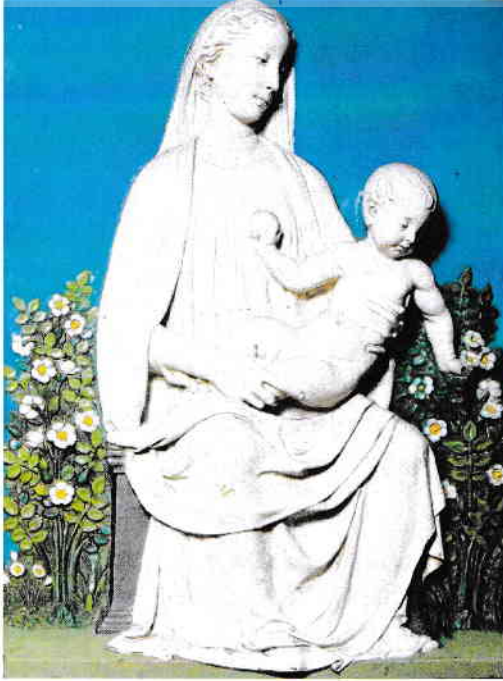

Caspar David Friedrich
(1774 - 1840) - *Stânci de
cretă pe insula Rügen*, 1818

Paul Cézanne (1839 - 1906) - *Muntele
Sainte Victoire*, 1905

B

Luca Della Robbia (1400 – 1482) –
Madonna del Roseto, 1450-1455

Ion Irimescu (1903 – 2005) –
Mame cu copii

C

Jean Dominique Ingres (1780 – 1867) –
Portretul domnişoarei Rivière, 1806

Pablo Picasso (1881 – 1973) –
Portretul Dorei Maar, 1937

Sarcinile de lucru:

- I. Indicați două elemente comune celor două tablouri/sculpturi, precizând tema acestora.
 - II. Prezentați cele două tablouri/sculpturi, evidențind două elemente diferite. Veți avea în vedere:
 - a. compoziția;
 - b. cromatica;
 - c. tehnica folosită;
 - d. oglindirea realității.
 - III. Care dintre cele două tablouri/sculpturi v-a impresionat? Motivați-vă răspunsul.
 - IV. Explicați diferența de viziune în reprezentarea realității dintre cei doi artiști. În formularea răspunsului, puteți avea în vedere următoarele sugestii:
 - a. perioada în care au creat;
 - b. apartenența lor culturală;
 - c. aderarea la un curent artistic;
 - d. modul subiectiv în care reprezintă realitatea.
3. Compară cele două tablouri date, vizând următoarele aspecte:

Diego Velázquez (1599 – 1660) –
Las Meninas, 1656

Pablo Picasso (1881 – 1973) –
Meninele, 1957

a. De-a lungul timpului, pictorii s-au reprezentat în diverse moduri, în funcție de perioadă și de personalitatea artistică stabilindu-și astfel statutul într-un scenariu de producție artistică. Velázquez pictează *Las Meninas* (Domnișoarele de onoare) într-un moment în care în Spania tablourile erau considerate produse meșteșugărești și nu, așa cum și-ar fi dorit artiștii, produse ale minții creative. Tabloul este o pleoarie pentru noblețea artei, ca știință umanistă, și pentru statutul artistului. *Discutați aspectele prezente în tabloul lui Velázquez care surprind relația pictor - operă.*

Diego Velázquez
(1599 – 1660)

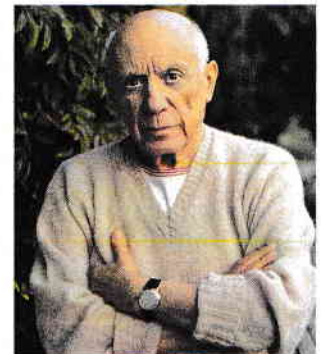
b. În tabloul lui Velázquez există trei termeni principali: pânza, oglinda, realitatea (spațiul de dincoace de tablou). *Cum apar reprezentări acești termeni?* În formularea răspunsului, veți valorifica afirmația lui Michel Foucault: „În pictura olandeză exista tradiția ca oglinzile să joace un rol de reduplicare: ele repetau ceea ce era reprodus o dată în tablou, dar într-un spațiu ireal, modificat, restrâns, încovoiat. Vedeam acolo același lucru ca și în prima instanță a tabloului, dar descompus și recompus după o altă lege. Aici oglinda nu spune nimic din ceea ce deja s-a spus.” (*Cuvintele și lucrurile*)

c. Pablo Picasso, preocupat de locul său în istoria artei, a lucrat la numeroase tablouri în care se confruntă cu vechii maeștri. Astfel ia ca punct de plecare picturi celebre evocându-le în stilul lui. Un astfel de tablou este cel al lui Velázquez, *Las Meninas*. *Observați asemănările și deosebirile între cele două tablouri.* Veți avea în vedere:

- personajul din cadrul ușii,
- existența ferestrei,
- felul în care este realizată figura din centrul tabloului,
- mâinile domnișoarei de onoare din stânga.

d. Alegeți, dintr-un alt domeniu artistic, exemple prin care să ilustrați raportul dintre tradiție și inovație.

Vă puteți referi la remixurile muzicale, la filme, la colecții vestimentare inspirate din arta populară etc.

Pablo Picasso
(1881 – 1973)

4. Citește, cu atenție, textele date (A, B, C) și observă imaginea dimineții.

A

Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
În curând și el apare pe-orizontul aurit,
Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit.

El se-nalță de trei sulii pe cereasca mândră scară
Și cu raze vii sărută june flori de primăvară,
Dediței și viorele, brebenei și toporași
Ce răzbat prin frunze-uscate și s-arată drăgălași.

Vasile Alecsandri, *Dimineața*

Vasile Alecsandri
(1821 - 1890)

B

Vreau să descopăr lumea, niciodată
n-am crezut, cum spun poezii, că-i
frumoasă.
Însă astăzi, cu lumină pieptănată,
dimineața mi-a intrat în casă. [...]

Și privind, eu mă gândeam: e bine
să fii tânăr când afară-i soare.
Zi frumoasă, îți voi pune legătoare
după gât și-o să te iau cu mine.

Magda Isanos, *Dimineața*

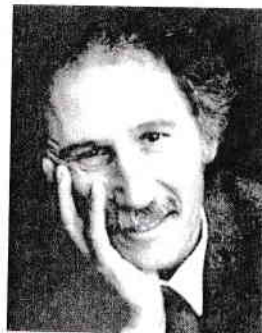
Magda Isanos
(1916 - 1944)

C

Ne spălăm cu clăbucul tău, soare,
Săpunul nostru fundamental,
Pus la îndemână
Pe polița cerului.
Întindem mereu brațele spre tine
Și ne frecăm bine cu lumină,
De ne dor oasele de-atâta fericire.

O, ce veselie
E pe pământ dimineața!

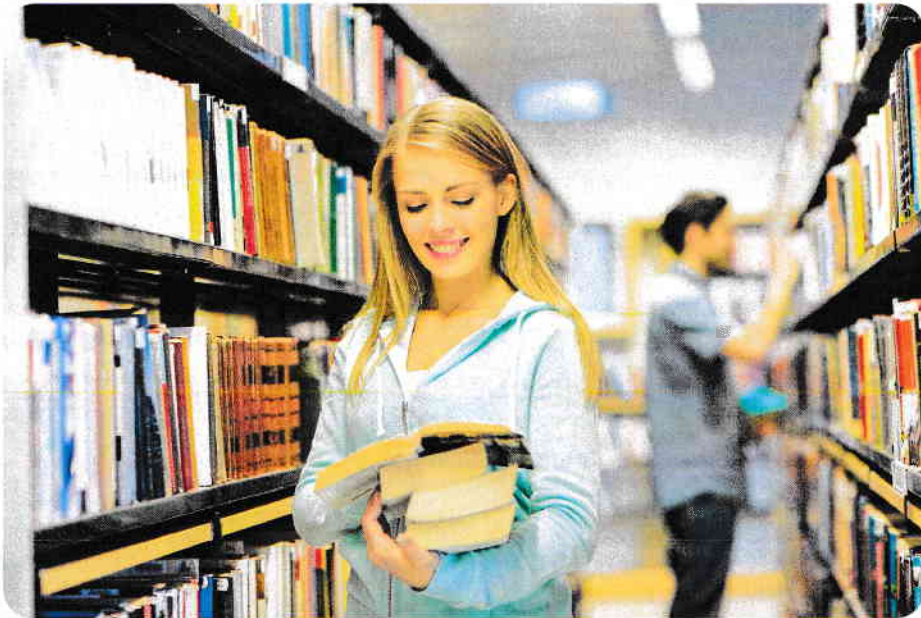
Marin Sorescu, *Matinală*

Marin Sorescu
(1936 - 1996)

Cerinte:

- I. Indică două elemente comune celor trei texte literare, precizând tema acestora.
- II. Prezentați cele trei texte date, evidențiind două elemente diferite. Veți avea în vedere:
 - a. ideile poetice;
 - b. procedee artistice;
 - c. mărci ale subiectivității;
 - d. elemente de versificație.
- III. Care dintre cele trei poezii te-a impresionat cel mai mult? Motivează-ți răspunsul.
- IV. Explică diferența dintre viziunea artistică a celor trei poeți, selectând cel puțin un aspect indicat la exercițiul 2, subpunctul IV.
- V. În ce constă diferența de viziunea artistică în cele trei texte? Vei avea în vedere cel puțin un aspect indicat la exercițiul 2, subpunctul IV.

Să ne reamintim!

Reclama (afișul publicitar) este un text multimodal în care sensul este comunicat prin combinații de două sau mai multe moduri (mai multe forme de a comunica ceva).

În general, afișul publicitar este alcătuit din trei tipuri de mesaje:

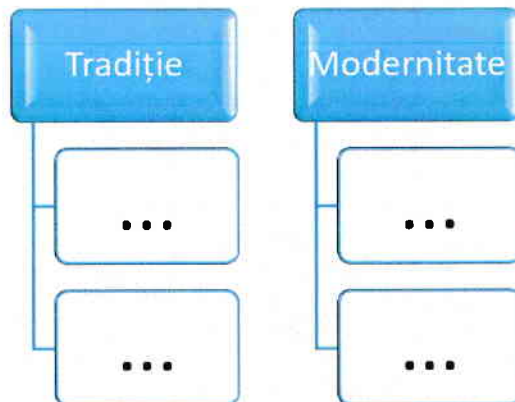
- *mesajul lingvistic* (cuvintele/sintagmele/enunțurile) – în decodificarea unor imagini, textul conduce spre o anumită interpretare;
- *mesajul iconic* – figuri sau semne dispuse asociativ;
- *mesajul plastic* – semnele plastice (compoziție, culoare, textură) sunt mijloace de expresie producătoare de sens.

Pregătește-te de lectură!

1. Ești familiarizat cu tema *Tradiție și modernitate*. Completează schema dată, indicând cuvinte-cheie pentru fiecare termen. Poți selecta dintre: ritual, inovație, trecut, progres etc. și/sau poți propune alte cuvinte-cheie.

2. Alcătuieste enunțuri cu două dintre cuvintele-cheie indicate de tine.

3. Notează perechile cifră-literă care indică sensul cuvintelor din prima coloană.

1. Avangardă
2. Controversă
3. Doctrină
4. Efemer
5. Estetica
6. Imuabil
7. Ireductibil
8. Normativ
9. Ostil
10. Parametru
11. Per se
12. Pragmatism
13. Recurent
14. Relativism
15. Sciziune

- a. - în sine
- b. - dezbinare, ruptură a unui grup dintr-o organizație politică, intervenită pe chestiuni de principiu, în urma unor grave disensiuni
- c. - atitudine a celui care se adaptează la orice situație, care ia în considerație (numai) eficacitatea, utilitatea practică
- d. - doctrină potrivit căreia nu există standarde universale în chestiunea valorilor, adevărul însuși fiind relativ la punctul de vedere al subiectului
- e. - mișcare literară, artistică etc. care joacă (prin noutățile aduse) rol de precursor
- f. - a discuta în contradictoriu asupra unei probleme de principiu;
- g. - totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios etc.
- h. - care rămâne veșnic același, care nu se schimbă
- i. - care nu mai poate fi redus, care nu mai poate fi simplificat
- j. - care servește ca normă sau stabilește o normă, care are caracterul unei norme
- k. - care manifestă o atitudine potrivnică sau dușmănoasă față de cineva sau de ceva
- l. - mărime proprie a unui obiect, unui mecanism, unui sistem, unui fenomen etc., care servește la caracterizarea unor proprietăți ale acestora
- m. - (știință) care studiază legile și categoriile artei, considerată forma cea mai înaltă de creare și de receptare a frumosului
- n. - de scurtă durată, trecător, vremelnic
- o. - care revine, care se întoarce mereu
- p. - care constituie partea cea mai importantă a unei probleme sau a unui lucru

Invitație la lectură!

În ultimii aproximativ o sută cincizeci de ani, termeni precum *modern*, *modernitate* și, mai recent, *modernism*, ca și o seamă de noțiuni înrudite folosite în contexte artistice sau literare, au fost pătrunși din ce în ce mai mult de sensul relativismului istoric. Acest relativism este, în sine, o formă indirectă de critică a tradiției. Din perspectiva modernității, artistul este – cu sau fără voia sa – rupt de trecutul normativ cu criteriile lui imuabile, iar tradiția nu mai are autoritatea de a-i oferi modele de imitat sau direcții de urmat. Îi rămâne artistului posibilitatea de a-și inventa un trecut personal și esențialmente modificabil. Principala lui sursă de inspirație și creativitate este conștiința prezentului asumat în nemijlocirea și în irezistibila să efemeritate. Astfel, se poate spune că pentru artistul modern trecutul imită prezentul și nu prezentul trecutul. [...]

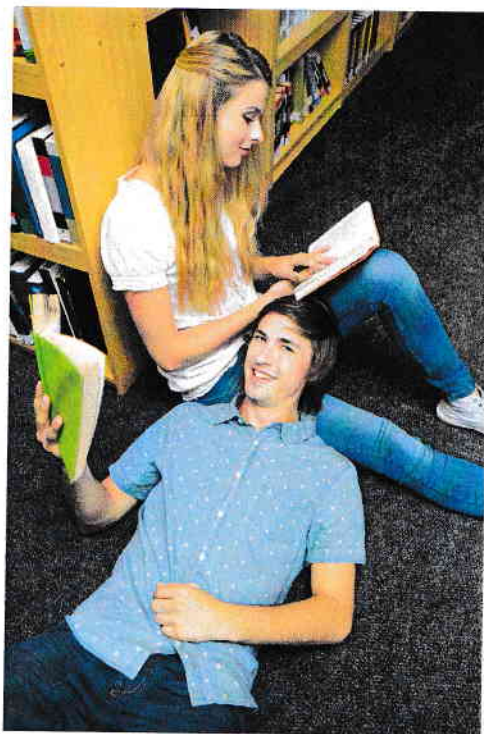
Apariția unui concept este întotdeauna greu de datat cu precizie, cu atât mai mult atunci când este vorba de un concept atât de controversat și de complex de-a lungul întregii sale istorii, precum „modernitatea”. Este totuși limpede că

ideea de modernitate nu ar putea fi concepută decât în parametrii unei anumite conștiințe a timpului, anume în aceea a *timpului istoric*, linear și ireversibil, curgând neîntrerupt înainte. Modernitatea nu ar avea niciun sens într-o societate pentru care conceptul temporal-secvențial de istorie nu înseamnă nimic și care își organizează categoriile temporale conform unui model mitic și recurent, cum este cel descris de Mircea Eliade în *Mitul eternei reînțoarceri*. [...]

Cuvântul *modernus*, adjectiv și substantiv, s-a format în timpul Evului Mediu, din adverbul *modo* („recent, chiar acum”), după cum *hodiernus* fusese derivat din *hodie* („astăzi”). [...]

S-a demonstrat în mod convingător faptul că divizarea istoriei occidentale în trei epoci (Antichitatea, Evul Mediu și modernitatea) datează din Renașterea timpurie. Mai interesant însă decât această periodizare *per se** sunt judecățile de valoare formulate despre fiecare dintre aceste perioade, care sunt exprimate prin metaforele luminii și întunericului, zilei și nopții, treziei și somnului. Antichitatea clasică a fost asociată cu lumina strălucitoare, Evul Mediu a devenit un „Ev Întunecat”, nocturn, al uitării, în timp ce modernitatea a fost înțeleasă ca o perioadă de ieșire din umbră, de trezire și „renaștere”, vestind un viitor luminos. [...]

Este imposibil de spus cu precizie din ce moment se poate vorbi despre existența a două modernități distincte, cu totul incompatibile. Cert este că, în cursul primei jumătăți a secolului al XIX-lea, a apărut o sciziune* ireversibilă între modernitate în sens de etapă în istoria civilizației occidentale – rod al progresului științific și tehnologic, al revoluției industriale, al

valului de schimbări economice și sociale produse de capitalism – și modernitate în sens de concept estetic. De atunci, relațiile dintre cele două modernități au fost în mod ireductibil ostile, permițând însă și chiar stimulând o diversitate de influențe reciproce, cu toată furia lor de a se distruge una pe cealaltă.

În privința celei dintâi, ideea burgheză de modernitate, se poate spune că, în linii mari, ea a continuat remarcabilele tradiții ale perioadelor anterioare din istoria ideii de modernitate. Doctrina progresului, încrederea în posibilitățile benefice ale științei și tehnologiei, preocuparea pentru timp (un timp măsurabil, un timp care se cumpără și se vinde și care are deci, ca orice altă marfă, un echivalent calculabil în bani), cultul rațiunii, idealul de libertate definită în contextul unui umanism abstract, dar și orientarea către pragmatism, către cultul acțiunii și al succesului – toate acestea s-au implicat, în grade diferite, în lupta pentru modernitate și au fost susținute și promovate drept valori-cheie ale civilizației triumfătoare instaurate de clasa mijlocie.

Dimpotrivă, cealaltă modernitate, aceea care avea să dea naștere avangardelor, încă de la începuturile ei romantice a tins către atitudini antiburgheze radicale. [...] De aceea, mai mult decât aspirațiile sale pozitive (care de multe ori nu au nici un numitor comun), ceea ce definește modernitatea culturală este respingerea deschisă a modernității burgheze, pasiunea ei negativă devastatoare.

Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*

Întâlnire cu scriitorii/cu personalitățile

CĂLINESCU Matei, n. 15 iun. 1934 – m. 24 iun. 2009. Critic și istoric literar, comparatist, poetician, poet și prozator. Fiul lui Radu Călinescu, inginer, și al Dorei (n. Vulcănescu). Școala primară la București (1941–1943), continuată la Școala „Jules Javet” din Craiova (1943–1944); liceele „Sf. Iosif” (1944–1945), „Gh. Lazăr” (1945–1947) și „Titu Maiorescu” (1947–1952) din București; Facultatea de Filologie, secția engleză, a Universitatea din București (1952–1957). Corector (1958–1959) și redactor (1959–1963) la *Gazeta literară*; redactor la *Viața Românească* (1963–1972); asistent, ulterior lector la Catedra de literatură universală și comparată a Universității din București (1963–1972). În 1973, obține o bursă Fulbright în SUA, unde se stabilește, devenind profesor asociat, iar din 1979, profesor titular la Universitatea din Bloomington, Indiana. Doctor în științe filologice, cu o lucrare despre *Conceptul modern de poezie* (1972). Debut în presă în *Gazeta literară* (1958); debut editorial cu studiul critic *Titanul și Geniul în poezia lui Eminescu* (1964). Publică volume de eseuri și cronici literare, unele încununată cu premii sau distincții: *Aspecte literare* (1965), *Eseuri critice* (1967), *Eseuri despre literatura modernă* (1970), *Clasicismul european* (1971; Premiul Asociației Scriitorilor din București), *Conceptul modern de poezie* (1972; Premiul Academiei), *Fragmentarium* (1973). Aceșora li se adaugă câteva volume de versuri (*Semn*, 1968; *Versuri*, 1970; *Umbre de apă*, 1972), precum și o proză-eseu, care s-a bucurat de un frumos ecou (*Viața și opiniile lui Zacharias Lichter*, 1969; Premiul Uniunii Scriitorilor). După stabilirea în SUA, publică poezie în diverse reviste americane: *New Letters* (1976), *Correspondances* (1982) și *2 plus 2* (1983), dar se afirmă îndeosebi prin activitatea sa de poetician, cu lucrări consacrate modernismului și postmodernismului, în lb. engleză: *Faces of Modernity: Avant-Garde, Decadence, Kitsch* (1977), *Five Faces of Modernity: Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch, Postmodernism* (1987) și (editor, împreună cu Douwe W. Fokkema) *Exploring Postmodernism* (1988). În ultimii ani, s-a dedicat unor studii de poetică a lecturii. A fost redactor consultant la *Yearbook of Comparative and General Literature*, membru al colegiului redacțional al unor importante case de editură, unde coordonează colecții de specialitate.

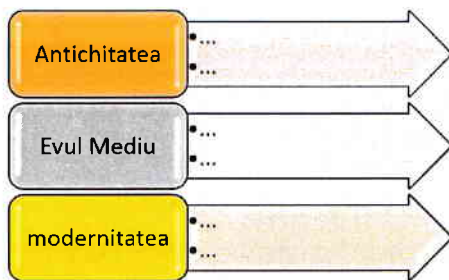

Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*

Să înțelegem/să descoperim!

1. Precizează două aspecte referitoare la termenii: *modern*, *modernitate*, *modernism*, așa cum reies din primul paragraf al textului dat.
2. Explică semnificația secvenței: *tradiția nu mai are autoritatea de a-i oferi (artistului) modele de imitat sau direcții de urmat*.
3. Transcrie câte o secvență descriptivă pentru:
 - a. timpul istoric;
 - b. timpul mitic.
4. În viziunea autorului, *modernitatea* poate fi asociată cu *timpul istoric* sau cu *timpul mitic*? Motivează-ți răspunsul.

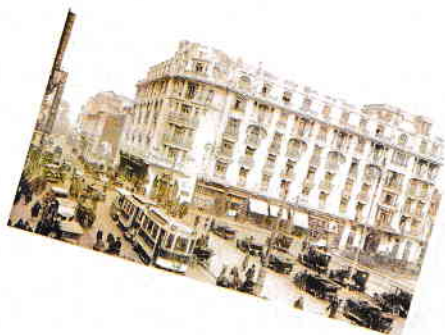
5. Completează diagrama cu trăsături ale fiecărei epoci pe baza textului dat.

6. Care sunt cele două tipuri de modernitate prezentate de Matei Călinescu?
7. Notează un cuvânt-cheie care sugerează relația dintre cele două tipuri de modernitate.
8. **Lucrați în perechi!** Prezențați caracteristicile celor două tipuri de modernitate, folosind un organizator grafic. Comparați, la nivelul clasei, schemele realizate.
9. Imaginează-ți că un coleg de clasă îți solicită ajutorul pentru a înțelege mai bine termenul *modernitate*. Selectează, din textul lui Matei Călinescu, trei secvențe/sintagme pe care le-ai putea utiliza în explicația ta.

APROFUNDAREA TEMEI

Privește, cu atenție, imaginile date, care reflectă realități ale perioadei interbelice.

1. Alcătuieste câte un enunț în care să surprinzi un aspect esențial al conținutului fiecărei imagini date.
2. Menționează două asemănări și două deosebiri dintre societatea din perioada interbelică și societatea din zilele noastre, valorificând imaginile.